

Jarosław Lewczuk

Stany, gm. Nowa Sól, woj.
zielonogórskie, St. nr 5, AZP 64-16/44

Informator Archeologiczny : badania 24, 120-121

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Słoboszewo, gm. Dąbrowa
woj. bydgoskie AZP 44-37 lub
45-37/—**

**Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Instytut Prahistorii i Antropologii
w Poznaniu**

Badania prowadzili mgr Józef Bednarczyk i Artur Rewekant. Finansowało BBDZ w Bydgoszczy. Płaty sezon badań. Ślady osadnictwa pradziejowego, kościół i cmentarz przykościelny z elementami fortyfikacji z XV-XVII w.

Stanowisko usytuowane jest na kulminacji rozległego wzniesienia (kemu?) na południowo-wschodnim skraju wsi — jedynej tak eksponowanej formy terenowej w okolicy.

Pierwsze badania w końcu XIX wieku przeprowadził tu ówczesny właściciel w związku z niszczeniem stanowiska w wyniku eksploatacji żwiru, następne — po długiej przerwie — ekipa archeologiczno-antropologiczna pod kierownictwem mgr Cz. Sikorskiego i dr J. Piontka w latach 1969 i 1972-1974. Postępująca od tego czasu eksploatacja żwirowni (mimo decyzji konserwatorskiej) sprawiła, że jej zasięg „przesunął” się o kilka metrów osłagając linię do której doprowadzone zostały badania i w skarpie ponownie pojawiły się szkielety. Podjęte w tej sytuacji badania miały charakter doraźnie ratowniczy. Wobec ograniczeń czasowych akcja sprowadzała się do zabezpieczenia skarpy. Wytyczono wzdłuż niej „Jamany” — dostosowany do jej przebiegu — ciąg wykopów (nr 1 — 5/1990) na odcinku długości 38 m i szerokości 1 — 3,5 m (powierzchnia łączna — ok. 70 m²).

Odkryto i zbadano fragmenty następujących elementów założenia:

1. Podwalina kamienna ściany południowej kościoła długości ok. 13 m, naruszona częściowo przez skarpe żwirowni. Skonstruowana była z warstwy kamieni ułożonych płaską powierzchnią ku górze. Przestrzeń pomiędzy kamieniami wypełniał gruz wraz z licznymi fragmentami ceramiki naczyniowej i szkła okiennego.

2. Cmentarzysko. Zbadano ponad 40 grobów zachowanych w różnym stopniu oraz kilka ossariów z większą liczbą kości. Największe skupienie grobów znajdowało się na zachód od kościoła, mniej w pobliżu kościoła i w jego obrębie oraz pod podwaliną ściany. W kilku przypadkach zachowane były (w różnym stanie) obudowy drewniane grobów. Wyposażenie w postaci bransolety z paciorków szklanych posiadał tylko jeden zmarły.

3. Fortyfikacja złożona z (a) wału o jądrze glinianym obłożonym kamieniami, szerokości u podstawy ok. 1,5 m zachowanym do wysokości 0,7 m oraz (b) dwóch linii suchych fos (sprzężonych ze sobą bądź pochodzących z różnych faz?).

Nie uzyskano nowych danych odnośnie do chronologii założenia, szereg przesłanek wskazuje natomiast, że było ono kilkakrotnie przebudowane.

Dokumentacja przechowywana jest w Biurze Badań i Dokumentacji Zabytków w Bydgoszczy, materiały archeologiczne w Muzeum im. Kasprzowicza w Inowrocławiu zaś antropologiczne w Instytucie Antropologii UAM w Poznaniu.

Wobec braku możliwości praktycznego ustrzeżenia stanowiska przed dalszą dewastacją konieczne jest kontynuowanie badań.

**Stany, gm. Nowa Sól, woj.
zielonogórskie St. nr 5, AZP
64-16/44**

**Muzeum Archeologiczne Środkowe-
go Nadodrza w Zielonej Górze**

Badania prowadził mgr Jarosław Lewczuk. Pierwszy i ostatni sezon badań. Prace były finansowane przez Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze. Wojskowy obóz warowny z okresu nowożytnego.

W trakcie szczegółowej inspekcji zwartych zespołów leśnych województwa — dokonywanej corocznie wiosną przez KZA w Zielonej Górze — w dniu 26.06.1990 odkryto nieznaną dotąd warowny obóz wojskowy. Jest on położony w kompleksie lasów liściastych Nadleśnictwa Nowa Sól, Leśnictwo Odra, Oddział 37 — na prawym brzegu Odry, n/północną krawędzią Kanału Kopalnica, wpadającego do rzeki na wysokości wsi Modrzyca, na lewym brzegu rzeki.

Obóz ma kształt trapezu u dwóch bokach równoległych po osi W-E. Bok pn. ma dł. 79 m, bok pd. 60 m. Bok wschodni — prostopadły do pn. i pd. ma 76 m. Bok zachodni — zorientowany pod kątem ostrym do boku pn. i kątem rozwartym do boku pd. — ma 78 m. Szerokość wału u podstawy wynosi 11 m, szer. korony 3 m. Wysokość od 1,6 do 1,8 m.

Przy wale pn. — platforma ziemna, wysunięta przed czoło nasypu. Jej boki pn. i pd. mają po 17 m, zachodni — 17,6 m, wschodni — 19 m. Wysokość platformy (działobitni) wynosi 1,6 m.

W wale pd. widoczne ślady rampy o szerokości 8 m i dł. min. 20 m. Służyła ona jako droga komunikacyjna — pozwalała na wjazd i wtaczanie armat na teren obozu.

Pn.-zach. narożnik podmywany przez Odrę, groził mu rozmycie w wypadku wysokiego stanu wody.

Na podstawie 2 fr. cer. obustronnie polewanej, noszącej znamiona ceramiki barokowej,

a znalezionej w małym sondażu na wschodnim odcinku wału — można obóz datować na XVII-XVIII wiek; być może z dużą dozą prawdopodobieństwa wiązać go należy z wojną trzydziestoletnią, która swymi działaniami objęła również i tę część Śląska.

Starożreby, woj. płockie
AZP 48-56/—

Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Płocku

Badania prowadzili doc. dr hab. Leszek Kajzer i mgr Janusz Pietrzak. Finansował Zakład Usług Inwestycyjnych i Doradztwa Technicznego BUDOPLAN w Płocku. Pierwszy sezon badań. Relikty renesansowej willi z połowy XVI w. tkwiące w bryle pałacu H. Szpilowskiego.

Prace w Starożrebach miały charakter ratowniczo-konserwatorski. Prowadzono je metodami typowymi dla działań archeologiczno-architektonicznych. Miały umożliwić kontynuowanie remontu zabezpieczającego pałac opuszczony w 1987 r. przez Internat Liceum Ogólnokształcącego i szybko niszczone. Badaniami objęto zespół pałacowy, składający się z blisko 9 hektarowego parku i stojącego w nim klasycystycznego pałacu, wzniesionego dla starosty płockiego i płońskiego Onufrego Bromirskiego. Zachodnia część budynku jest podpiwniczona i kryje w sobie relikty starszej budowli murowanej.

Wyeksplorowano 5 wykopów sondażowych o łącznej powierzchni 19,5 m², przeprowadzono analizę murów budynku i sporządzono odpowiednią dokumentację. Badania archeologiczne nie przyniosły imponujących efektów (odnotować należy tylko odkrycie XIX-wiecznej studni) a większość danych zebrano w wyniku obserwacji architektury pałacu.

Mimo dość ugruntowanych hipotez nie stwierdzono obecności późnośredniowiecznego dworu. Najstarszym zidentyfikowanym był ceglany, dwukondygnacyjny, jednotraktowy dom o wymiarach 11 x 22 m posiadający 3 „sklepy” w przyziemiu i 3 także izby na górnej kondygnacji. Na podstawie analizy ruchomego materiału zabytkowego i reliktyw murów datować go można na XVI wiek. Natomiast wielka liczba otworów (okiennych i drzwiowych) oraz znaczna „przestrzenność” budynku wykluczają interpretowanie go jako „domu pańskiego”. Sądzymy, że była to renesansowa willa w ogrodzie, której pełen zachwyty opis zanotował w „Najstarszym opisie Mazowska” J. Święcki. Prezentowała ona typ „casa di villa” i została prawdopodobnie wzniesiona w połowie (lub na początku trzeciej ćwierci) XVI w. przez humanistę i dyplomatę, biskupa chełmińskiego i przemyskiego Wojciecha Starożrebskiego (+ 1580). Odkrycie pierwszej, tak wczesnej renesansowej willi na Mazowszu, wymaga bacznej uwagi i obszerniejszych komentarzy.

Potwierdzono także atrybucję pałacu, łącząc go pewnie z najwybitniejszym architektem mazowieckiego klasycyzmu Hilarym Szpilowskim. Pałac powstał prawdopodobnie w pierwszych dziesięcioleciach XIX w.

Dokumentacja z prac znajduje się w WKZ w Płocku.

Badania zakończone.

Strawczyn, woj. kieleckie
AZP 84-61/—

Wojewódzki Ośrodek Archeologiczno-Konserwatorski w Kielcach

Badania prowadziła ekipa WOAK w Kielcach pod kierownictwem doc. dr. hab. Leszka Kajzera. Finansował WOAK. Pierwszy sezon badań. Wczesnobarokowy dwór-pałac z I połowy XVII w.

Prace w Strawczynie miały charakter ratowniczo-konserwatorski. Przedmiotem prac był niewielki nieużytek, lekko obniżony w stosunku do okolicznych pól, na którym zachował się relikw kamiennej, sklepionej kolebkowo, piwnicy. Obiekt nie był notowany w literaturze, a jedyna wzmianka, pióra monografisty Kielecczyny ks. J. Wiśniewskiego, sugerowała, że stał tu „ongi dwór lub może zameczek”. Tegoroczne prace miały na celu zweryfikowanie tej wiadomości, poznanie stanu zachowania murów fundamentowych i, jeśli to będzie możliwe, podjęcia próby zrekonstruowania zrębu budynku.

Wytyczono i wyeksplorowano 33 wykopy sondażowe o łącznej powierzchni 205 m² (i orientacyjnej kubaturze 200 m³), zgromadzony spory zbiór ruchomych przedmiotów zabytkowych (4578 zabytków, w tym 2997 ułamków naczyń glinianych, 707 ul. kafla piecowych, 647 fr. szkła itp.) sporządzono niezbędne notatki architektoniczne i odpowiednią dokumentację.

Na 33 wykopy sondażowe tylko w 23 znaleziono nikt relikty murów fundamentowych a najciekawsze obserwacje poczyniono na podstawie analizy negatywów, pozostałych po rozebranych, aż do stopy fundamentu, murach. Stwierdzono także, że w środkowej partii budynku poziom gruntu zebrany został poniżej pierwotnego poziomu użytkowego. Analiza ruchomego materiału zabytkowego (w którym przeważał materiał bardzo rozdrobniony i trudny do analizy formalnej) wykazała, iż obiekt funkcjonował od połowy XVII do drugiej połowy lub końca XVIII w.

Obserwacje te przekonują, że badany obiekt został całkowicie i bezpowrotnie zniszczony.